

Висновки. Діяльність середніх навчальних закладів художнього та художньо-промислового спрямування в Україні кінця XIX – початку XX століття відіграла значну роль у становленні вітчизняної мистецької освіти. Так, Миргородська школа накопичила чималий позитивний досвід методик викладання фахових дисциплін у досить складних педагогічних умовах, в групах учнів різного віку, що не мали ніякої попередньої підготовки. Значні результати, яких, за свідощвом сучасників, досягла школа, обумовлюють доцільність звернення сучасної мистецької педагогіки до цих здобутків.

Подальший напрямок досліджень. Матеріали публікації можуть бути використані в дослідженні історії методів малювання в Україні та у висвітленні проблем становлення вітчизняної художньої освіти.

Література

1. Василенко В. По поводу малороссийского народного орнамента / Киевская старина. - 1902. - № 11. - С.67-73.
2. Макаренко М. Художественно-промышленная керамическая школа имени Н. В. гоголя в Миргороде Полтавской губернии // Искусство и художественная промышленность. - 1900. - № 2. - С. XIII–XIX.
3. Пчілка О. Непевна путь Миргородської школи // 1910. - № 3. - С.15-16.
4. Сластьон О. Українські керамічні вироби в Австрії на Віденській кустарній виставці й наша допомога кустарництву // Рідний край. - 1911. - № 11. - С.15-17.
5. Ханко В. Технічно-мистецька освіта на Полтавщині: 1870-1910 роки // Українська академія мистецтв. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип.8.- К., 2001.- С.103-119.
6. Шмагалю Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: Структурування, методології, художні позиції.- Львів.- 2005.

КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ (історичний аспект)

Кривозуб В. Ф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена розвитку концертно-виконавської діяльності на музично-педагогічних факультетах у 60-х – початку 70-х рр. XX століття.

Ключові слова: концертно-виконавська діяльність, музично-педагогічні факультети, художні колективи.

Аннотація. Кривозуб В. Ф. Концертно-исполнительская деятельность преподавателей и студентов музыкально-педагогических факультетов (исторический аспект). Статья посвящена развитию концертно-исполнительской деятельности на музыкально-педагогических факультетах в 60-х – начале 70-х гг. XX столетия.

Ключевые слова: концертно-исполнительская деятельность, музыкально-педагогические факультеты, художественные коллективы.

Annotation. Krivozyb V. Teachers and students concert-carrying out activity at music and pedagogy faculties (historical aspect). The article is devoted to the development of concert-carrying out activity at music and pedagogy faculties in 60s and at the beginning of 70s of the 20th century.

Key words: concert-carrying out activity, music and pedagogy faculties, artistic groups.

Постановка проблеми. Вступ України до Болонського процесу вимагає вивчення та узагальнення генези музично-педагогічної освіти для подальшого реформування та вдосконалення її структурних компонентів. Вивчення досвіду діяльності педагогічних колективів музично-педагогічних факультетів різних регіонів України уможливить збагачення концепції сучасної мистецької освіти та прогнозування її подальшого розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій. Фундаментальні дослідження різних аспектів музично-педагогічної підготовки студентів на музично-педагогічних факультетах проведені відомими українськими дослідниками. Підготовку музично-педагогічних кадрів у педвузах УРСР досліджувала Т. П. Танько; професійно-педагогічну підготовку студентів до художньо-естетичної освіти висвітлено О. П. Щолоковою; формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя вивчала О. П. Рудницька; формування естетичних ідеалів майбутніх учителів музики досліджено Г. М. Падалкою; педагогічні основи керування процесом музичного сприймання – О. Я. Ростовським; взаємодію вчителя та учнів у процесі формування естетичних смаків засобами музичного мистецтва досліджувала Л. Г. Коваль; соціально-педагогічні основи формування студентської молоді та цінності музичної культури вивчав В. І. Дряп'юк; теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін – В. Ф. Орлов; методологічні основи мистецької освіти – Л. М. Масол; формування духовного потенціалу студентської

молоді вивчала О. М. Олексюк; теоретичні й методичні засади диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах узагальнила Т. А. Смирнова; культурологічну освіту майбутнього вчителя досліджено О. Л. Шевнюк; дидактичні основи професійної підготовки вчителів музики та мистецьких дисциплін розробила Т. Й. Рейзенкінд; розвиток музично-педагогічної освіти в другій половині XIX – першій половині XX століття узагальнено О. В. Михайличенком.

Таким чином, ґрунтовні дослідження підготовки фахівців у системі музично-педагогічної освіти за 45 років створення музично-педагогічних факультетів дають можливість вивчення історії становлення та розвитку музично-педагогічної освіти в Україні.

Мета статті - концертно-виконавська діяльність викладачів та студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів України 60-х – початку 70-х рр. XX ст. Теоретичний аналіз проблеми концертно-виконавської діяльності викладачів та студентів, вивчення та систематизація архівних матеріалів, аналіз та теоретичне узагальнення зібраних джерел стали основними компонентами нашого дослідження.

Отримані результати. Концертно-виконавська діяльність завжди стимулювала розвиток музично-педагогічної освіти та вважалася складовою науково-творчої діяльності в мистецьких навчальних закладах. З відкриттям у 1962 році музично-педагогічних факультетів при педагогічних інститутах почали створюватися художні колективи, де студенти отримували необхідну професійно-педагогічну підготовку та набували навички концертно-виконавської діяльності. Вони брали активну участь у роботі художніх колективів, накопичували репертуар, виступали в різних за тематичною спрямованістю концертних заходах.

29 лютого 1962 року в актовому залі КДП ім. О. М. Горького відбувся вечір, присвячений 120-річчю від дня народження та 50-річчю від дня смерті українського композитора, піаніста, диригента, громадського

діяча, основоположника національної композиторської школи М. В. Лисенка. На вечорі виступила хорова капела інституту, в якій значну кількість хористів склали студенти музично-педагогічного відділення. Капелою керував відомий в Україні диригент, заслужений артист УРСР Олександр Юрійович Петровський. У виконанні студентів прозвучали «Жалібний марш», «Вічний революціонер», «Гроза пройшла», «Пливе човен», написані композитором у різні роки життя. Визначною подією вечора-пам'яті стало перше виконання «Елегії пам'яті М. В. Лисенка», написаної Г. І. Майбородою до 120-річчя від дня народження композитора. Із захопленням слухачі сприйняли розповідь сина композитора, музикознавця Остапа Лисенка про Миколу Віталійовича та виступ поета, академіка, лауреата Ленінської премії М. Т. Рильського.

У програмі концерту прозвучали інструментальні обробки народних пісень у виконанні інструментального ансамблю (керівник В. П. Лапченко). Інструментальні та вокальні твори виконали студенти музично-педагогічного відділення, а викладач кафедри музики та співів Л. Нестеровська проілюструвала окремі номери з «Музики до «Кобзаря» Т. Г. Шевченка» [8].

Самодіяльна народна хорова капела КДП ім. О. М. Горького 1964 року гастролювала в республіках Прибалтики. Концерти відбулися в Вільнюському та Шауляйському педагогічних інститутах, де слухачі ознайомилися з класичним репертуаром та хоровими творами сучасних композиторів СРСР. Було обговорено та складено план спільної роботи художніх колективів педагогічних навчальних закладів, розроблені спільні заходи з підготовки творчих програм та участі у святах хорової музики [9].

Художні колективи та студенти новоутворених музично-педагогічних факультетів брали участь в оглядах художньої самодіяльності, присвячених урочистим датам у житті країни. 1964 року в КДП ім. О. М. Горького відбувся огляд художньої самодіяльності,

присвячений 93-й річниці з дня народження В.І. Леніна. Музично-педагогічний факультет презентував мішаний хор (керівник В. М. Іконник) та інструментально-вокальний ансамбль (керівники Р. Зінич та В. П. Лапченко). За висловлюванням фахівців, ці колективи демонстрували належний рівень виконавської майстерності, чудовий репертуар, високу художню культуру [9].

Активну участь в оглядах художньої самодіяльності брали художні колективи та солісти-виконавці музично-педагогічного факультету ЗДП. Нову концертну програму підготував студентський хор, яким керував випускник ОДК ім. А. В. Нежданової Жорж Хрисанфович Косинський. До неї увійшли твори радянських композиторів, кращі твори українських та російських авторів, обробки народних пісень [5, 5].

Формувалися традиції обміну творчим досвідом художніх колективів педагогічних інститутів СРСР. 1965 року студентська самодіяльна хорова капела (керівник – О. Ю. Петровський) та ансамбль струнних інструментів (керівник В. П. Лапченко) КДП ім. О. М. Горького привітали викладачів та студентів ТДП ім. О. С. Пушкіна з 30-річчям його заснування. До програми виступів хорового колективу увійшла пісня композитора Р. Лагідзе «Пісня про Тбілісі», яку київські студенти виконували грузинською мовою. З великим успіхом студенти виступили в столичному театрі ім. Шота Руставелі. На високому професійному рівні пройшли концерти в Будинку вчителя та на підприємствах Грузії [10].

Діяльність самодіяльної хорової капели КДП ім. О. М. Горького була відома за межами інституту. За рівнем виконавської майстерності капела вважалася одним з кращих художніх колективів Києва. Вона презентувала українську хорову культуру в Україні та за її межами, брала участь у відповідальних урядових концертах. Так, 29 грудня 1965 року колектив було запрошено виступити на урочистостях відкриття пам'ятника основоположникові української класичної музики М. В. Лисенку перед

Київським державним театром опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. У її виконанні прозвучав хоровий твір М. В. Лисенка на слова І. Франка «Вічний революціонер», який став в Україні народним революційним гімном (10).

110-річницю з дня народження відомого українського письменника, вченого та громадського діяча І. Я. Франка святкував колектив ДДП ім. Івана Франка. У виконанні мішаного хору музично-педагогічного факультету прозвучали твори українських композиторів, написані на слова І. Франка. Викладачі та студенти музично-педагогічного факультету підготували тематичні вечори, які проводилися серед студентів інших факультетів та з часом стали традиційними.

Серед хорових колективів 60-х років ХХ століття, створених на базі музично-педагогічних факультетів, необхідно виділити хорову капелу КДП ім. О. С. Пушкіна, якою керував Семен Васильович Дорогий. Учасники капели демонстрували надзвичайну злагожденість та рухливість голосів, бездоганну дикцію, високу художню культуру виконання. Колектив був лауреатом багатьох творчих конкурсів та фестивалів. 1968 року фірма «Мелодія» випустила платівку з 8 творами у виконанні капели. Канадські кінематографісти зняли документальний фільм «Ми з України» про творчість кіровоградських студентів. Справжньою окрасою репертуару була кантата «Дума про Україну», в якій соло виконував автор, народний артист України Сергій Козак. Репертуар хорової капели налічував близько 100 творів. Досвід роботи з колективом С. В. Дорогий узагальнив у репертуарно-методичному збірнику «Співає академічна самодіяльна хорова капела Кіровоградського педагогічного інституту».

Значні творчі досягнення у вокально-хоровій роботі показували керівники хорових колективів музично-педагогічних факультетів Західної України, більшість з яких закінчили Львівську консерваторію. Понад 20 концертів в Івано-Франківську та Дрогобичі дав жіночий хор

«Струмок» музично-педагогічного факультету ІДП ім. В. С. Стефаника, яким керував заслужений артист УРСР В.І. Пащенко. Концерти хору проходили з великим успіхом, отримали позитивні відгуки шанувальників хорового мистецтва та слухачів [1, 16]. 1967 року відбувся перший концерт самодіяльного жіночого вокального ансамблю «Росинка» ІДП ім. В. С. Стефаника. Колектив очолила студентка II курсу Христина Михайлюк. Ансамбль одразу отримав підтримку слухачів. Основою репертуару ансамблю були обробки українських народних пісень та фольклор Прикарпаття. Наприкінці навчального року ансамбль виступив зі звітним концертом в інституті та на Львівському телебаченні [1, 16].

У цей період високого рівня виконавської майстерності досяг оркестр народних інструментів музично-педагогічного факультету КДП ім. О. М. Горького під керівництвом Володимира Петровича Лапченка. У листопаді 1967 року оркестр виступив у восьмирічній школі Кагарлицького району. Викладачі кафедри теорії музики та гри на музичних інструментах В. Бондар та В. Рязанцев ознайомили учнів з музичними інструментами, розповіли дітям про виникнення та розвиток домри, балалайки, бандури, баяна [11].

Відповідальні концерти мішаного хору музично-педагогічного факультету ОДП ім. К. Д. Ушинського, яким керував відомий в Україні диригент Жорж Хрисанфович Косинський, пройшли 1967 року під час проведення республіканського огляду художньої самодіяльності ВНЗ УРСР у Києві. Колектив презентував програму творів зарубіжних та радянських композиторів, акапельні твори й твори із супроводом, обробки українських народних пісень. Виступи мішаного хору здобули високу оцінку фахівців, колектив було нагороджено срібною медаллю [14, 13].

Нові студентські колективи були створені на музично-педагогічному факультеті ІДП ім. В. С. Стефаника. З ініціативи В. О. Іжака при кафедрі методики музичного виховання, співів та диригування 1968 року було

створено вокально-хореографічний ансамбль «Верховинка». В основу репертуару покладені українські народні пісні і танці, фольклорна музика Прикарпаття [1, 16]. За короткий строк свого існування колектив підготував окремі номери, з якими виступив у концертних програмах на честь 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції в Івано-Франківську та в Тернополі. У концерті взяв участь камерний оркестр музично-педагогічного факультету, яким керував Ю. Д. Крих [2, 2].

На запрошення ректорату ЗДП мішаний хор ОДП ім. К. Д. Ушинського під керівництвом Ж. Х. Косинського виступив на музично-педагогічному факультеті ЗДП 1968 року. У програмі концерту прозвучали хорові твори зарубіжних, російських та українських композиторів. Відбувся обмін досвідом організації та методики вокально-хорового виховання майбутніх учителів музики та співів. Цього ж року Всесоюзна фірма «Мелодія» підготувала та випустила платівку із записом хорових творів у виконанні мішаного хору. 1968 року в Києві відбувся звітний концерт хору перед викладачами та студентами КДП ім. О. М. Горького. У програмі концерту виступили солісти-виконавці та оркестр народних інструментів під керівництвом Степана Тимофійовича Калмикова. Колектив виконав інструментальні твори, написані для оркестру, та переклади симфонічних партитур. Для тембрового забарвлення та виконання сольних епізодів до оркестру ввели духові інструменти та фортепіано.

Наприкінці 60-х років на музично-педагогічному факультеті ІДП ім. Івана Франка було створено ряд художніх колективів, які активно пропагували фольклорну музику, українські народні пісні і танці. Серед них – вокально-інструментальний ансамбль «Опришки», який очолював студент IV курсу Р. Ішук та інструментальний ансамбль «Ровесник», яким керував студент I курсу Б. Дутчак. Протягом навчального року вокально-

інструментальний ансамбль «Опришки» підготував концертну програму та дебютував на сцені Київського Палацу культури «Україна» [4, 11].

22 травня 1969 р. відбувся звітний концерт хору музично-педагогічного факультету ІДП ім. В. С. Стефаника у 2-х відділеннях. У концерті взяла участь чоловіча хорова капела «Явір», створена з ініціативи В. Е. Їжака. До репертуару капели увійшли чоловічі хори з опер західноєвропейських та радянських композиторів, хорова музика, написана для чоловічого складу хору [3, 6].

1970 року громадськість Одеси широко відзначила 200-річний ювілей з дня народження Л. Бетховена. Концерт з цієї нагоди відбувся в обласній філармонії. Місцева преса відзначила прекрасний виступ оркестру баяністів та акордеоністів (керівник С. Т. Калмиков). М'яке, ліричне піано у творі «Звеличення природи людиною» майстерно прозвучало у виконанні мішаного хору (керівник Ж. Х. Косицький). На високому професійному рівні виконано V концерт та «Апасіонату». Ансамбль скрипалів у складі студентів I-V курсів з великим емоційним натхненням виконав увертюру «Егмонт».

На початку 70-х років на музично-педагогічних факультетах створювалися нові художні колективи, які з часом ставали візитною карткою інститутів. Так, 1970 року випускниця музично-педагогічного факультету ІДП ім. В. С. Стефаника Г. Кушнірук створила вокально-інструментальний ансамбль «Гуцулочки», який за короткий час існування підготував програму та завоював авторитет слухачів. Заснований на фольклорі закарпатського регіону, ансамбль презентував своє мистецтво трудівникам Уралу. З успіхом пройшли концерти колективу в Челябінську, Златоусті, Магнітогорську.

Концерт, присвячений Дню Перемоги, відбувся 9 травня в Ковалівському парку м. Кіровограда. Це був звіт народної хорової капели КДП ім. О. С. Пушкіна, якою керував Борис Васильович Притула.

Прозвучали твори А. Жилінського «Край родной и любимый», О. Кошиця «Вийди, Грицю, на вулицю», Б. Кравченка «Півні», М. Глинки «Попутна», О. Давиденка «Колодники». У концерті виступили викладачі музично-педагогічного факультету Л. Манжос та Р. Феоктістова. Скрипаль Н. М. Кочко виконав «Мелодію» Б. Дворжака [12].

Формувалися традиції обміну досвідом роботи художніх колективів музично-педагогічних факультетів. Так, 1971 року оркестр баяністів та акордеоністів (керівник С. Т. Калмиков) ОДП ім. К. Д. Ушинського виступив перед викладачами та студентами КДП ім. О. М. Горького. Були виконані твори російських композиторів, оркестрування симфонічних творів та супровід вокалістам. 2 грудня оркестр виступив в обласній філармонії, де проходив зліт студентів та учнів технікумів області. У концерті також узяли участь викладачі та студенти музично-педагогічного факультету.

Мішаний хор (керівник М. О. Стрельнікова) музично-педагогічного факультету КДП з успіхом виступав на концертних майданчиках Кривого Рогу. У його виконанні виразно звучали твори радянських композиторів, обробки народних пісень, а також пісні та хори видатних майстрів минулого й сучасних композиторів, серед яких «Серенада» Р. Шумана, «Від'їзд партизан» А. Новикова, «Море» К. Проснака, «Повернулась дівчина з прогулянки» Я. Сібеліуса, «По небу крадеться луна» Б. Лятошинського [7, 12].

У музично-просвітницьких заходах, присвячених 50-річчю утворення СРСР, брали участь художні колективи музично-педагогічного факультету КДП ім. О. С. Пушкіна. З концертами виступав жіночий хор (керівник В. М. Горбачук), у виконанні якого звучали такі твори, як: «Злітайте, голуби» І. Дунаєвського, латвійська народна пісня «Вій, вітерець», українська народна пісня в обробці М. Леонтовича «Ой, сивая зозуленька». Ансамбль скрипалів під керівництвом Н. М. Кочка виразно виконував «Мелодію» А. Дворжака та «Танок рожевих дівчат» з балету «Гаяне»

А. Хачатуряна. У виконанні вокально-інструментального ансамблю «Степівчанка» найбільше сподобалися слухачам «Хатинь» І. Лученка, «Молдованочка» О. Білаша (солістка Г. Нікітіна) та «Тиха вода» І. Поклада.

У святкових концертах брали участь новостворені художні колективи факультету, серед яких - оркестр народних інструментів та вокально-інструментальний ансамбль «Степівчанка». Оркестр народних інструментів було створено з ініціативи випускника Львівської консерваторії, здібного організатора музичної освіти на Кіровоградщині, неперевершеного аранжувальника оркестрових творів Ігоря Васильовича Заруби. Перший виступ колективу у складі сімдесяти осіб відбувся 1972 року. Оркестр виконав «Липу векову» П. Куликова, «Танок» В. Заремби, «Что мне жить и тужить» О. Варламова, пісню Наталки з опери «Наталка-Полтавка» М. Лисенка (солістка Л. О. Манжос).

Концертну програму у двох відділеннях підготував вокально-інструментальний ансамбль «Степівчанка» (керівник І. В. Заруба). Колектив одержав високу оцінку на республіканському огляді-фестивалі самодіяльного мистецтва, присвяченого 50-річчю утворення СРСР, та став срібним лауреатом республіканського фестивалю самодіяльного мистецтва. Найбільш вдало вокально-інструментальний ансамбль виконував пісні – «Три поради», «Чарівна скрипка», «Пісні Данко», «Карпати». 10 грудня 1972 року по республіканському телебаченню «Степівчанка» виступала в числі кращих колективів області [13].

Висновки. Таким чином, ретроспективне дослідження виникнення та розвитку художніх колективів вокально-хорового та інструментального жанрів на музично-педагогічних факультетах України у 60-х – початку 70-х рр. ХХ століття, аналіз концертно-виконавської діяльності викладачів та студентів дає змогу глибше й повніше осмислити історичний досвід наших попередників і водночас зрозуміти його вплив на подальший розвиток музично-педагогічної освіти в Україні.

Умовні скорочення

ДДПІ ім. Івана Франка – Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка.
ЗДПІ – Запорізький державний педагогічний інститут.
ІДПІ ім. В. С. Стефаника – Івано-Франківський державний педагогічний інститут ім. В. С. Стефаника.
КДПІ – Криворізький державний педагогічний інститут.
КДПІ ім. О. М. Горького – Київський державний педагогічний інститут ім. О. М. Горького.
КДПІ ім. О. С. Пушкіна – Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. О. С. Пушкіна.
ОДК ім. А. В. Нежданової – Одеська державна консерваторія ім. А. В. Нежданової.
ОДПІ ім. К. Д. Ушинського – Одеський державний педагогічний інститут ім. К. Д. Ушинського.
ТДПІ ім. О. С. Пушкіна – Тбіліський державний педагогічний інститут ім. О. С. Пушкіна.

Літературні та архівні джерела

1. ДОА Івано-Франківська. Ф. Р – 1345. оп. 1. спр. 533. Звіт про роботу факультету за 1967 – 1968 н. р. – 18 с.
2. ДОА Івано-Франківська. Ф. Р – 1345. оп. 1. спр. 582. Звіт про науково-дослідну роботу кафедри теорії, історії музики та гри на музичних інструментах за 1968 р. – 3 с.
3. ДОА Івано-Франківська. Ф. Р – 1345. оп. 1. спр. 584. Звіт про роботу кафедри за 1968 – 1969 н. р. – 12 с.
4. ДОА Івано-Франківська. Ф. Р – 1345. оп.1. спр. 737. Звіт про роботу музично-педагогічного факультету за 1971 – 1972 н. р. – 16 с.
5. ДОА Запоріжжя. Ф.2054. оп. 5. спр. 614. Звіт про роботу кафедри музики і співів за 1964 – 1965 н. р. – 19 с.
6. ДОА Запоріжжя. Ф.2054. оп. 7. спр. 235. Річний звіт про роботу кафедри методики музичного виховання, диригування і співів за 1974-1975 н. р. – 31 с.
7. ДОА Дніпропетровська Ф.3966. оп. 2. спр. 172. План роботи кафедри музично-педагогічного факультету КДПІ на 1971 – 1972 н. р. – 30 с.
8. За педагогічні кадри. Газета КДПІ ім. О. М. Горького. 1962 р.
9. За педагогічні кадри. Газета КДПІ ім. О. М. Горького. 1964 р.
10. За педагогічні кадри. Газета КДПІ ім. О. М. Горького. 1965 р.
11. За педагогічні кадри / Газета КДПІ ім. О. М. Горького. - 1967 р.
12. ДОА Кіровограда. Ф. Р – 5380. оп. 2. спр. 874. Програми та афіші колективів художньої самодіяльності клубу за 1971 р. – 22 с.
13. ДОА Кіровограда. Ф. Р – 5380. оп. 2. спр. 937. Річні звіти з навчально-виховної та наукової роботи. – 191 с.
14. Музично-педагогічний факультет ПДПІ ім. К. Д. Ушинського. Рукопис. – 26 с.